

Samotekoucí žárobetony (SFC)

VŠCHT Praha, Kutzendörfer J., Hamáček J.
Žárohmoty Třemošná s.r.o., Korsá B.

Anotace

Jsou uvedeny teoretické základy ztekucování žárobetonů. Po výpalu jsou sledována kritéria hutnosti žárobetonů a především jejich vlastnosti za vysokých teplot, jmenovitě únosnost v žáru, creep, pevnost v tlaku a v ohybu a koroze taveniny.

Žárovzdorné materiály (ŽM)

- Tvarové
- Netvarové - žáromonolity
  - žárobetony
  - výdusky
  - malty
  - tmely
  - opravárenské směsi
  - nátěry
- Podíl narůstá (nyní cca 50 %)-podle státu

Žárobetony (ŽB)

- ŽB se obecně skládají z
  - kameniva (hrubé částice $> 45\mu\text{m}$, 3-4 frakce)
  - matrix (jemné podíly $< 45\ \mu\text{m}$)
    - » cement portlandský, hlinitanový
    - » jemný SiO_2 , Al_2O_3
    - » ztekucovadla, přísady

ŽB mají řadu předností

- Odpadají některé technologické kroky (sušení, výpal)
- Klesá spotřeba energie
- Snižuje se počet spár a tím se zvyšuje odolnost vůči korozi
- Mají zvýšenou odolnost proti změnám teploty (OPZT)

Žárověbetony (ŽB)

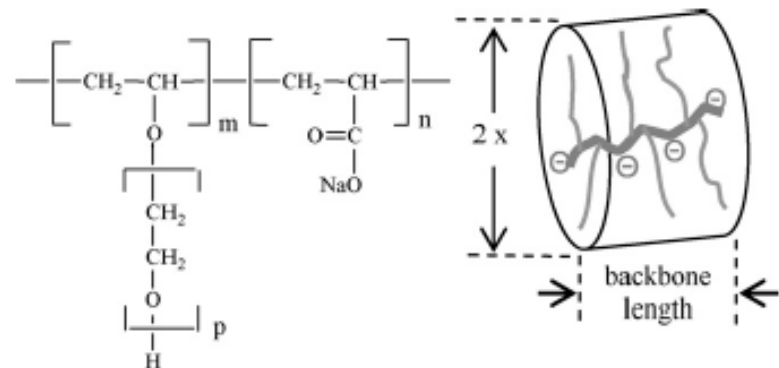
- Ke zlepšování žárových a mechanických vlastností vedou následující opatření:
  - Normální obsah cementu bývá do 30 % (CC – Cement Castable)
  - Snížení obsahu cementu 3-8 % (tj. 1-2,5 % CaO) (LCC – Low Cement Castable)
  - Další snížení 1-3 % (0,3-1%CaO) (ULCC – Ultralow Cement Castable)
  - Úplné odstranění cementu-bezcementové do 1 % (do 0,3 % CaO) (NCC- Non Cement Castable)
- V ternárním systému $\text{CaO-Al}_2\text{O}_3\text{-SiO}_2$, CaO tvoří nízkotavitelná eutektika

Samotekoucí ŽB

- Samotekoucí ŽB (Self-flowing Castables – SFC) byly vyvinuty v posledních letech a rychle se rozvíjejí (přídavek vody obvykle 4,5-7,5 %)
- Jsou schopny :
  - Téci vlastní hmotností
  - Vyplňovat složité tvary

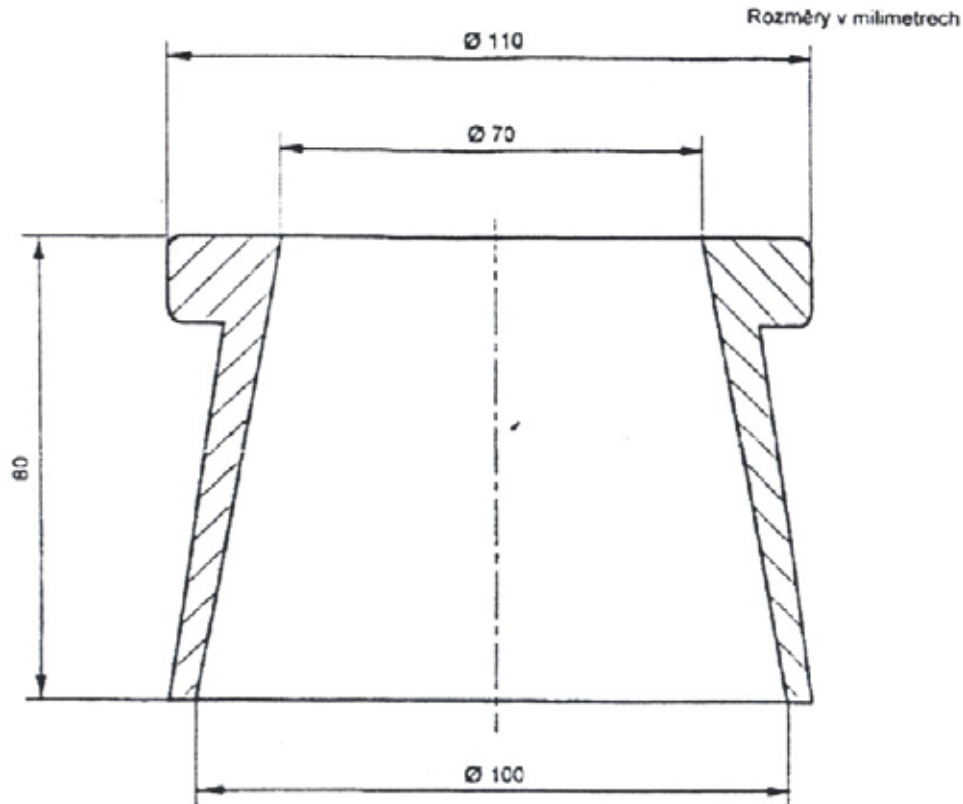
Proces vytváření SFC

- Pro stabilizaci, aby správně „zakotvily“ k částici a druhá část řetězce s vysokou afinitou k disperznímu prostředí
- Ztekucovadla – různé obchodní názvy na bázi
  - Polyakrylové kyseliny
  - Směs křemičitanů a fosforečnanů
  - Kyselina citrónová a její soli
  - Nejnověji na bázi polykarboxyletherů

Měření tekutosti SFC

- Osvědčila se normová metoda

Samotekoucí LCC-žárovbeton s obsahem páleného kaolínu a andalusitu

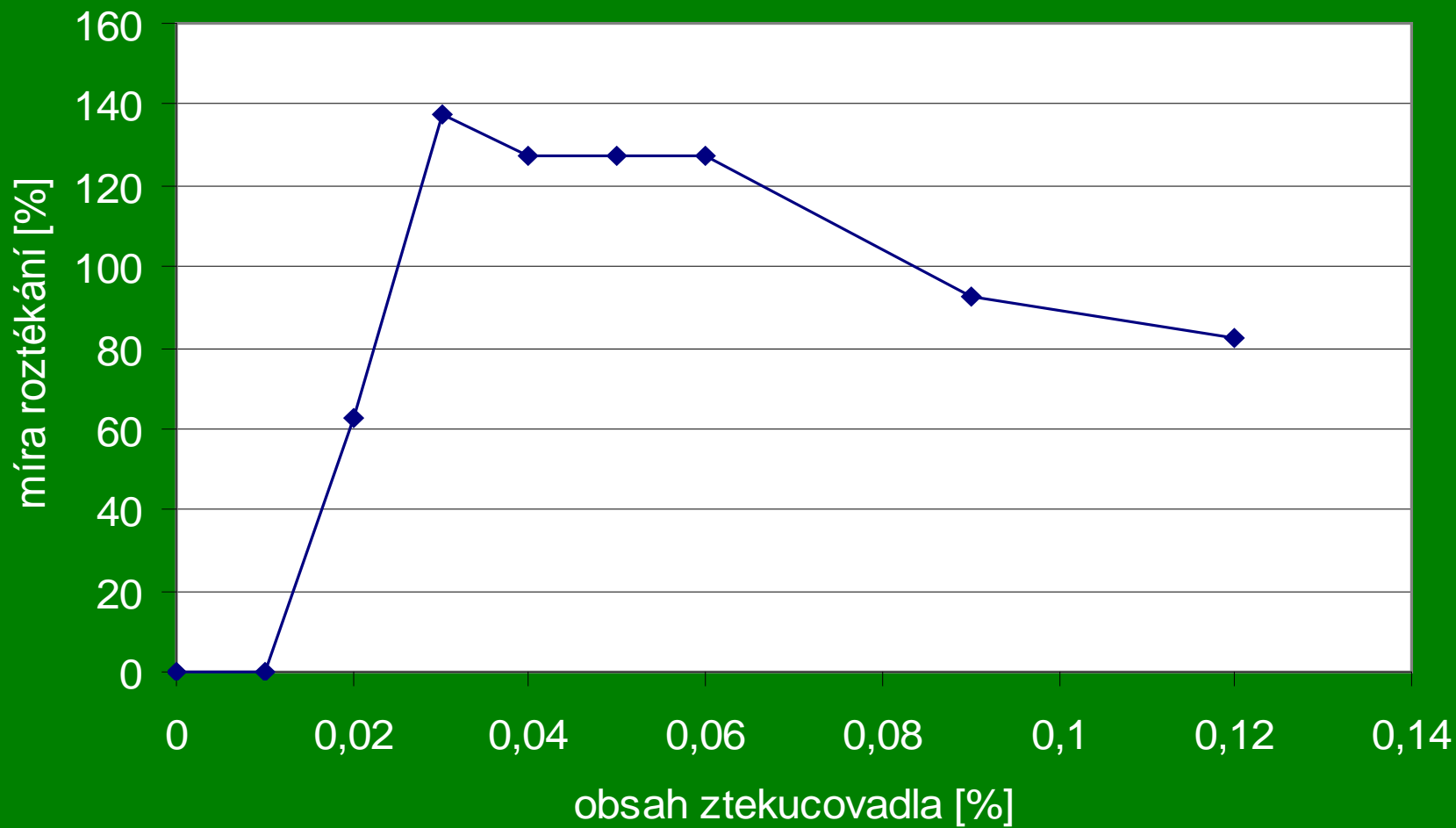
- provedena optimalizace množství ztekucujících látek
- použita metoda stanovení konzistence žárovbetonů viz ČSN EN 1402-4 (míra roztékání kužele)
- odzkoušena ztekucovadla na bázi polyakrylátů (Darvan 811 D), polyfosfátů (tripolyfosfát sodný) a polykarboxyletherů (typ Castament - různé druhy), dále byly pro zkoušky ztekucování použity „dispergující“ oxidy hlinité (označení MADS 1, MADW 1, ADW 1, ADS 1, ADS 3) - směsi Al_2O_3 a cca 10 % ztekucující složky

Samotekoucí LCC-žárobeton s obsahem páleného kaolínu a andaluzitu

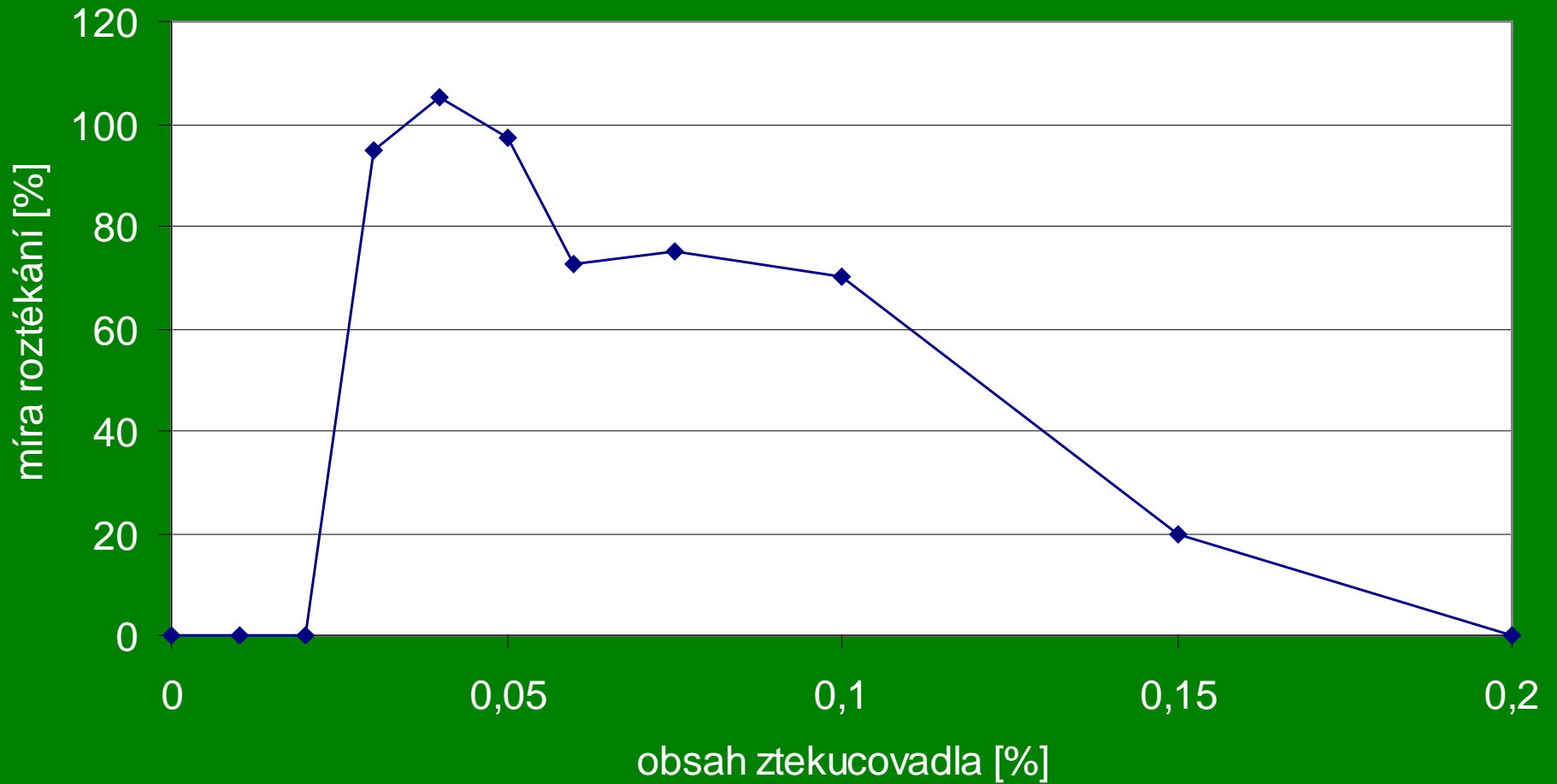
Složka ŽB	Obsah složky [hm.%]
Kaolínové kamenivo	57
Andaluzit	20
Al₂O₃	14
Mikrosilika	4
Hlinitanový cement	5

- shodný optimální obsah záměsové vody 7 hm. % (vztaženo na suchou směs)

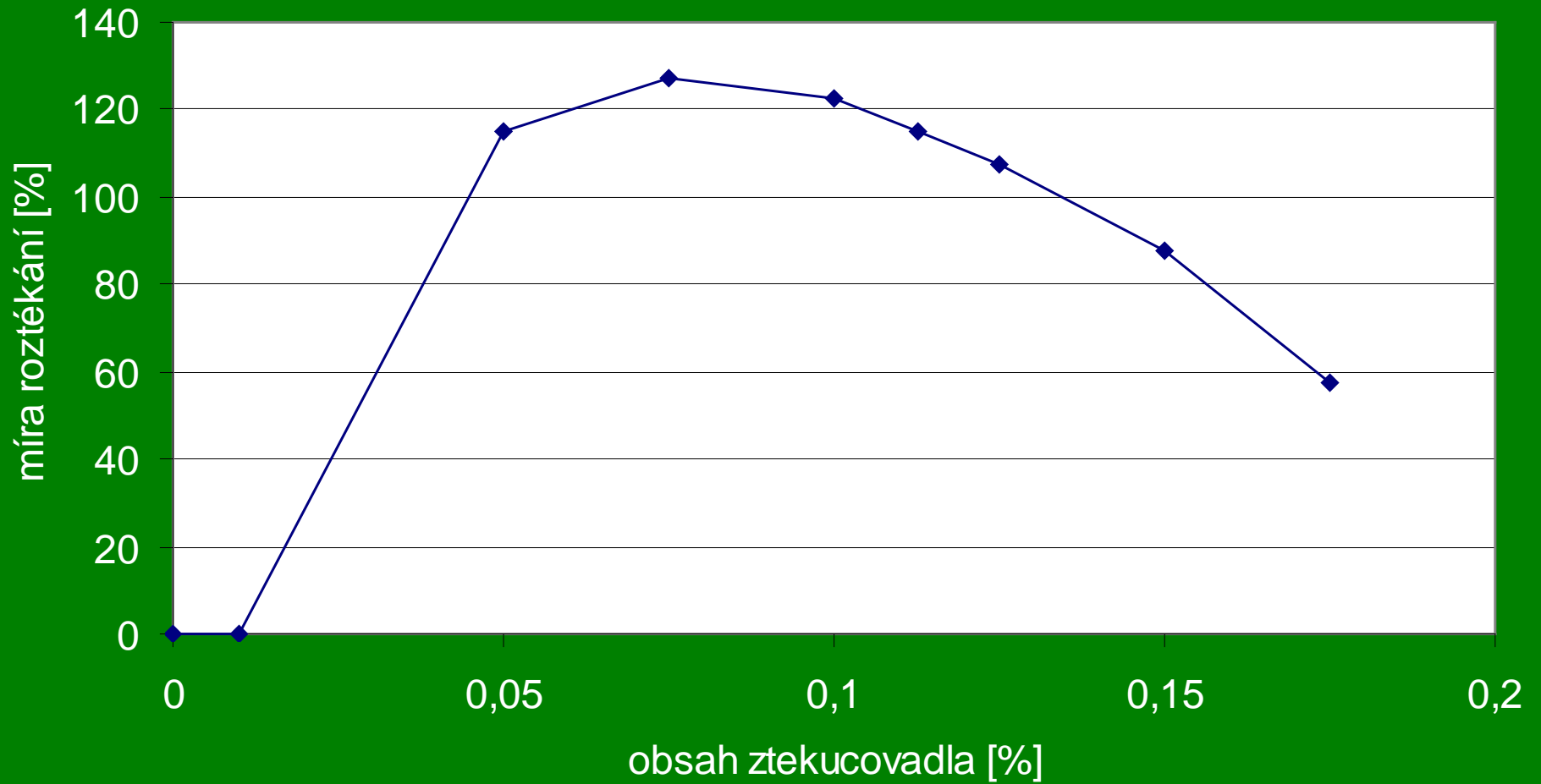
Darvan 811 D

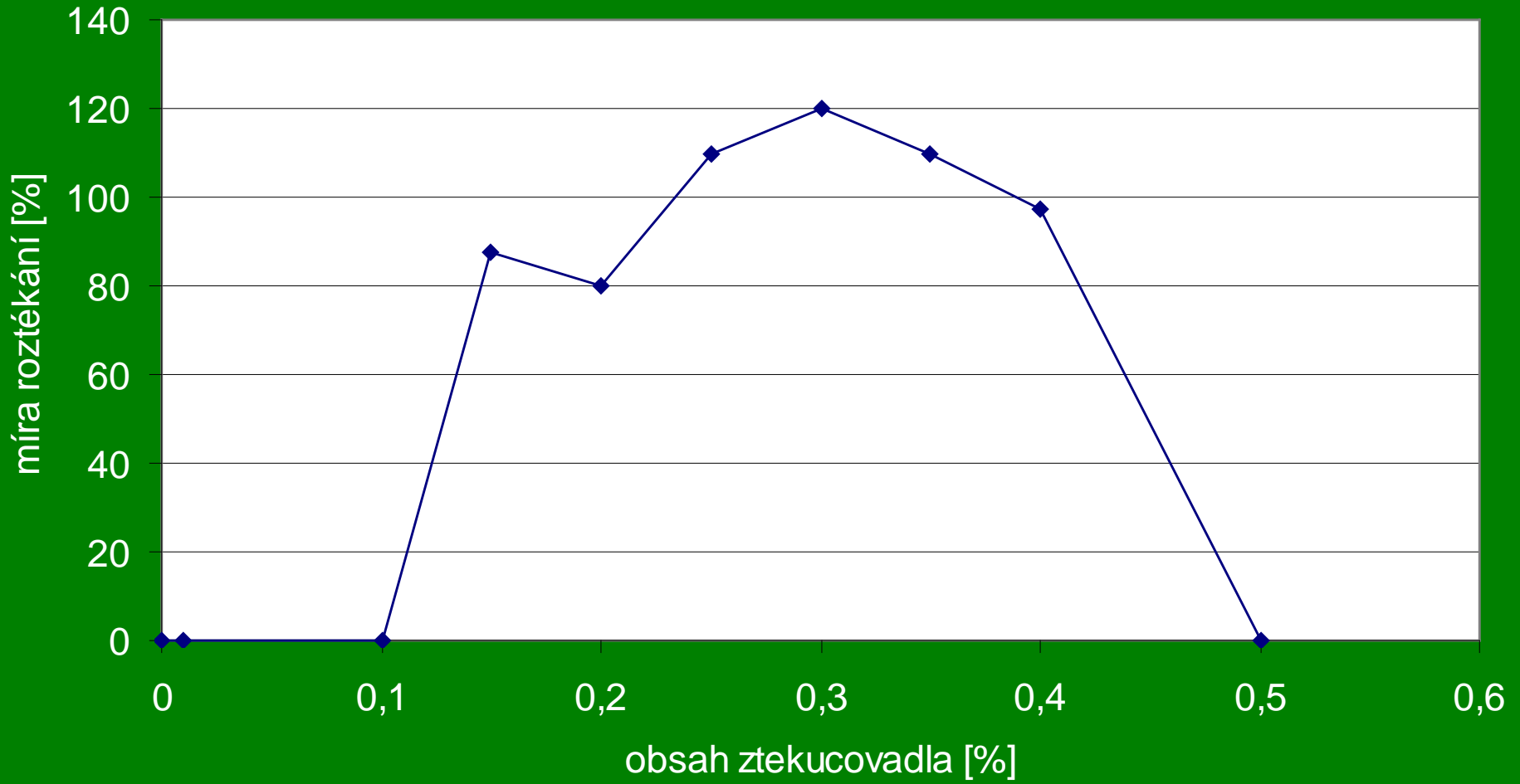
Tripolyfosfát sodný

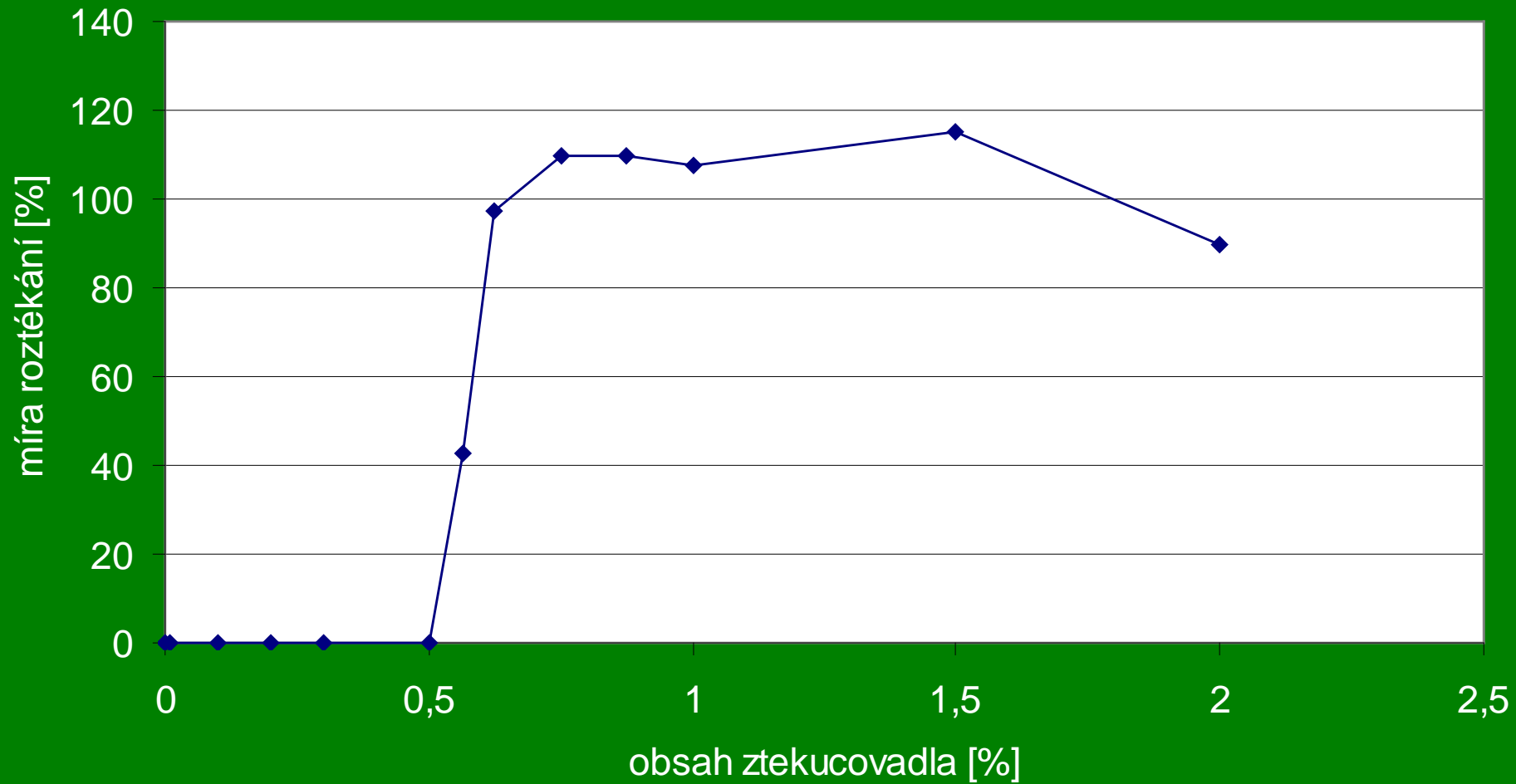
Castament FS 20

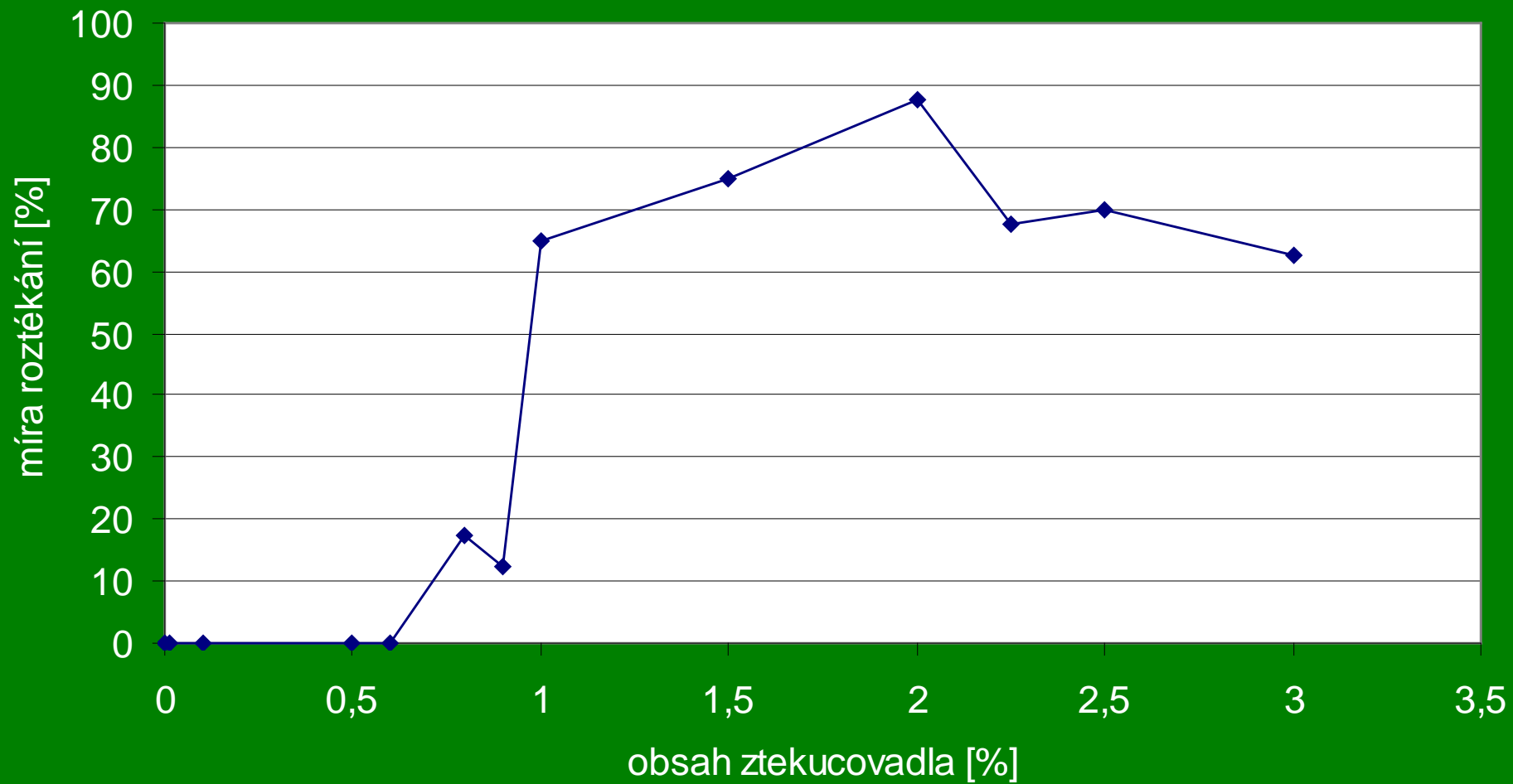
Castament FS 60

MADS 1

MADW 1

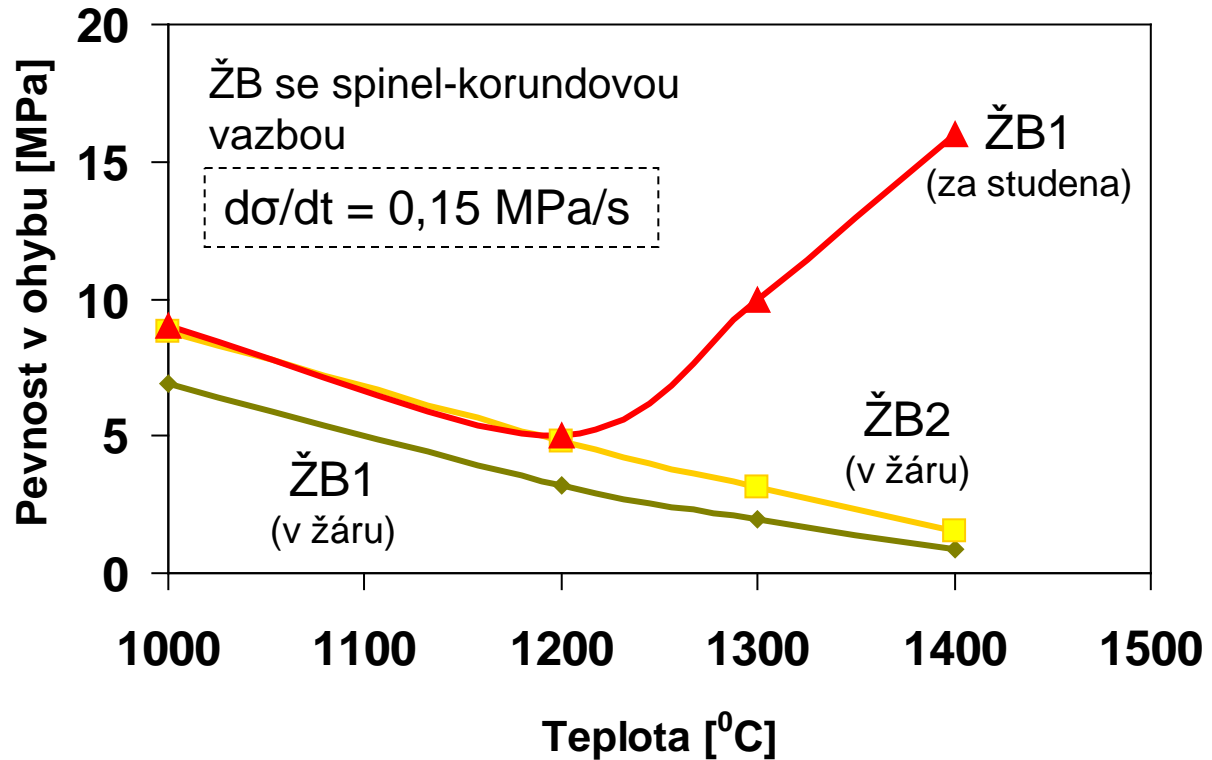
Vyhodnocený optimální obsah ztekucovadla

Ztekucovadlo	Optimální obsah ztekucovadla [hm. %]	Míra roztékání [hm. %]
Darvan 811 D	0,03	137,5
Tripolyfosfát sodný	0,04	105
Castament FS 20	0,075	127,5
Castament FS 60	0,3	120
MADS 1	0,75	110
MADW 1	2,0	87,5
Castament FS 10	v rozsahu 0-2 %	0 (neztekucuje)
Castament FW 10	v rozsahu 0-2 %	0 (neztekucuje)
Castament FS 30	v rozsahu 0-2 %	0 (neztekucuje)

Žárové vlastnosti ŽB

- Z důvodu jednoduchosti se zjišťují hlavně vlastnosti ŽB **za normálních teplot**
- Z hlediska použití **nedostatečné** (téměř nulová vypovídající schopnost pro chování za vysokých teplot)
- Proto je nezbytné se zaměřit na měření vlastností a zjišťování chování **za vysokých teplot**

ZÁVISLOST PEVNOSTI V OHYBU (HMOR) LCC

odlišný průběh pro měření pevností v ohybu v žáru (HMOR) a za studena (MOR)

Chování ŽB za zvýšené teploty

- **Elastické**
(Hookova hmota), E
- **Plasticko-elastické**
(přechodná oblast), E, η
- **Plastické**
(Newtonská event. jiná kapalina), η

TERMOMECHANICKÉ VLASTNOSTI ŽÁROBETONŮ (ŽB)

1 Chování ŽM
za vysokých
teplot popisují
vztahy veličin

ŽM = žáromateriál

NAPĚTÍ [σ]
DEFORMACE [ϵ]
TEPLOTA [T]
ČAS [t]

2

Závisí na
vlivu struktury
materiálu

DEFORMACE

vratná

nevratná

3 Vysoké
termomechanické
vlastnosti

Co nejnižší obsah
složek

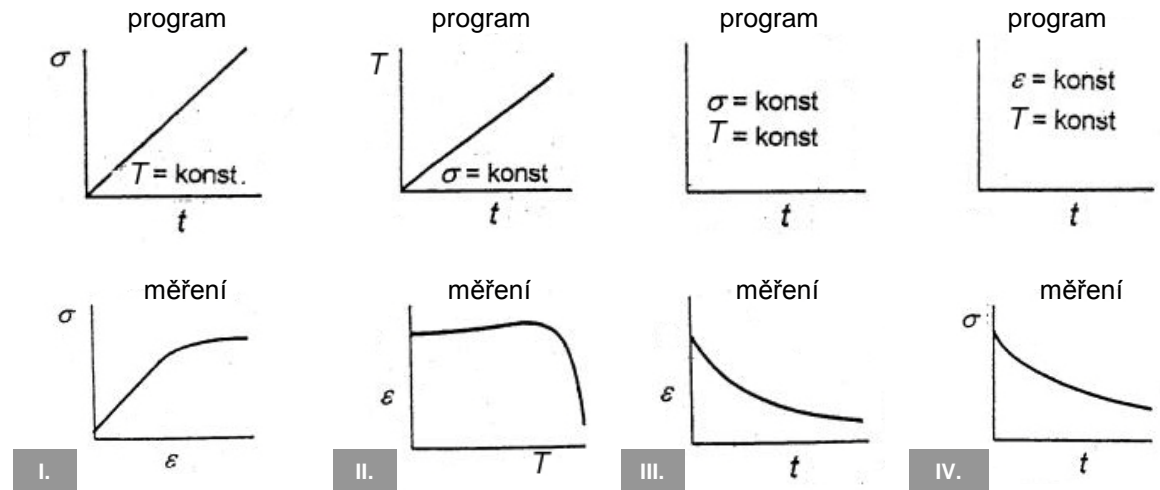
Použití surovin s
minimem nečistot

**PŘECHODOVÁ
TEPLOTA**

cca 0,4 - 0,5 $T_{\text{tání}}$

STATICKÉ TERMOMECHANICKÉ (TM) ZKOUŠKY

EXPERIMENTÁLNÍ
USPOŘÁDÁNÍ

I.

Pevnost a modul pružnosti

§ rovnoměrné zvyšování síly působící na vzorek popř. za současné registrace deformace, při konst. teplotě

II.

Únosnost v žáru

§ rovnoměrné zvyšování teploty při konst.napětí ve vzorku, registrace závislosti deformace na teplotě

III.

Tečení

§ měření deformace v závislosti na čase, při konstantním napětí

IV.

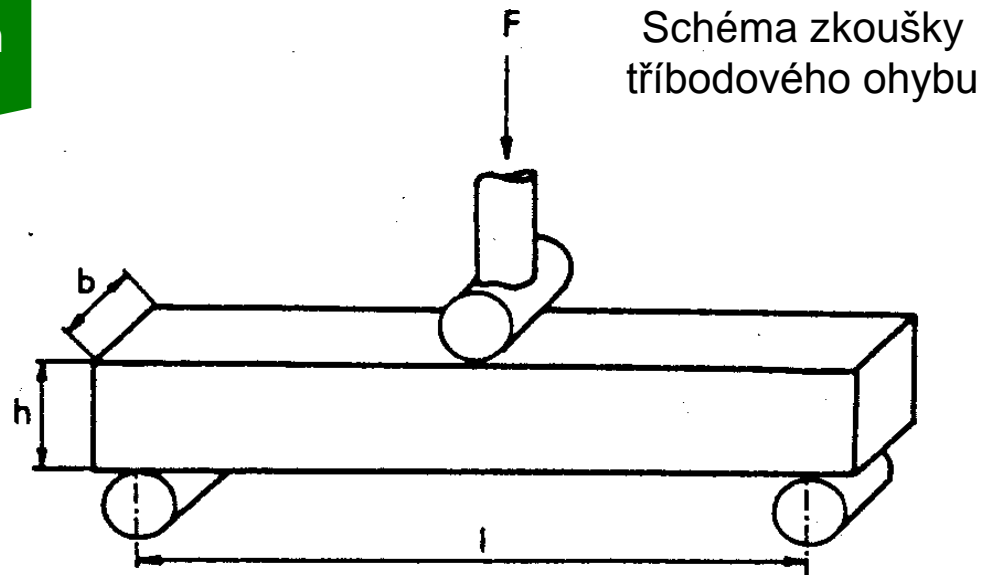
Relaxace napětí

§ měření deformace v závislosti na čase, při konstantním deformace a teplotě

STANOVENÍ TERMOMECHANICKÝCH VLASTNOSTÍ ŽM

NORMOVÉ ZKOUŠKY

A Pevnost v ohybu při
zvýšených teplotách
(ČSN EN 993-7)

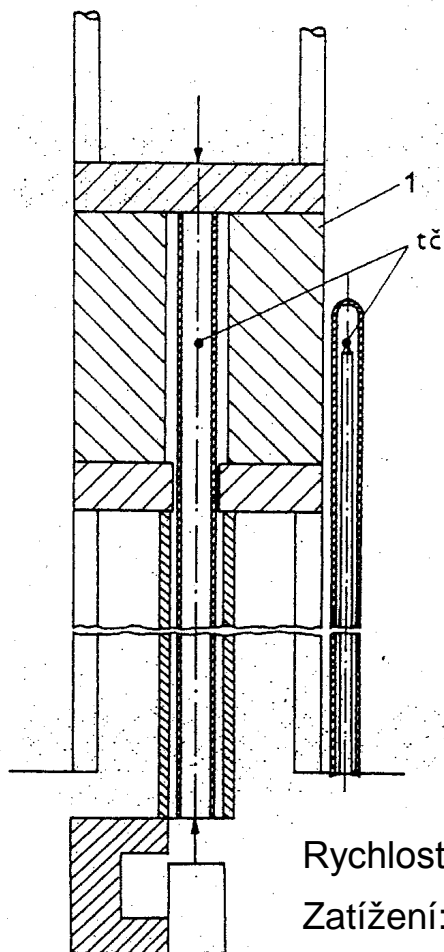

$$\sigma = 1.5 F \cdot l / h \cdot b^2$$

Rychlost ohřevu: 5 °C/min

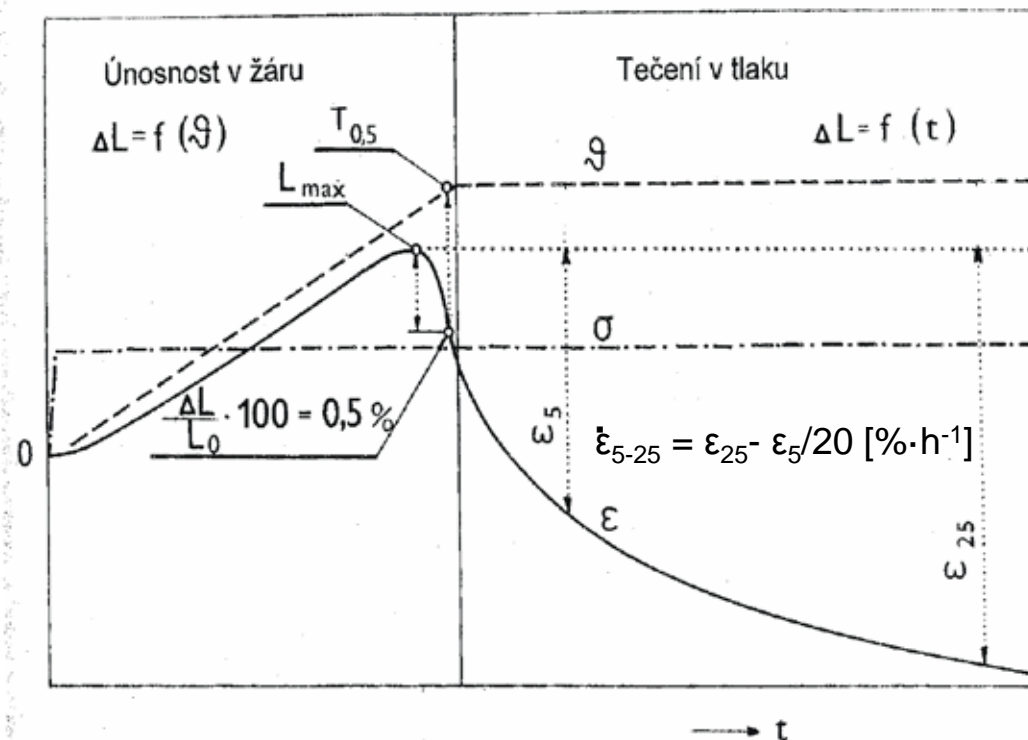
Rychlost zatěžování: 0,15 MPa/s

1 Zkušební těleso
válec s otvorem v ose

B Stanovení
únosnosti v žáru
(ČSN EN 993-8)

C Stanovení
tečení v tlaku
(ČSN EN 993-9)

Rychlost ohřevu: $5 \text{ } ^\circ\text{C} \cdot \text{min}^{-1}$

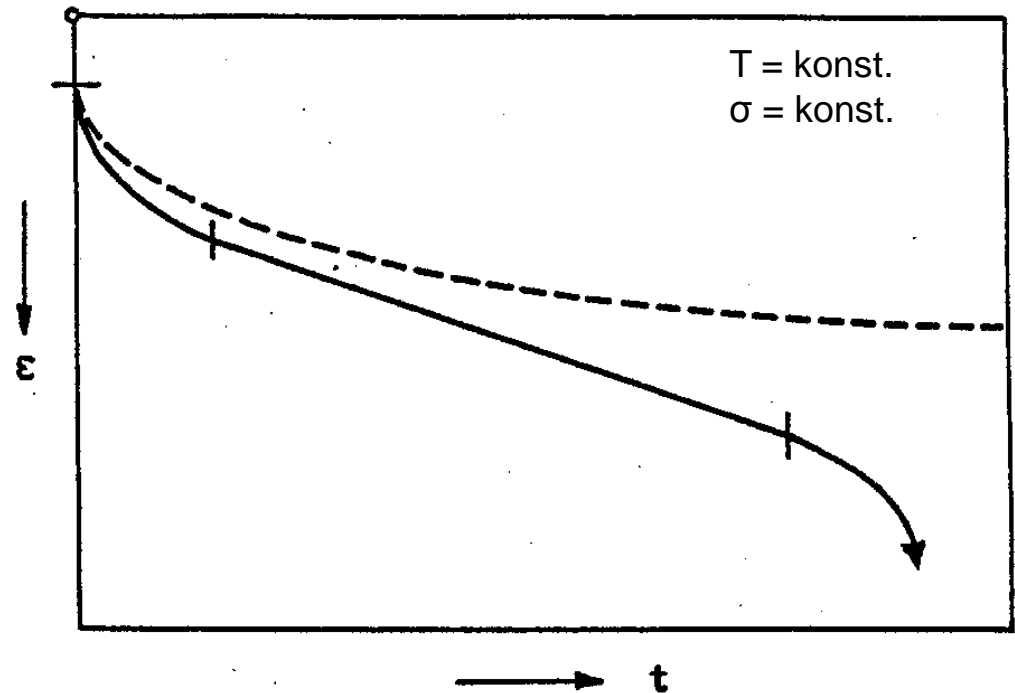
Zatížení: 0,05 až 0,2 MPa

OBECNÝ PRŮBĚH VYSOKOTEPLOTNÍHO TEČENÍ TĚLES

**v tahu (ohybu)
nebo smyku**

3 fáze

PRIMÁRNÍ
SEKUNDÁRNÍ
TERCIÁLNÍ

v tlaku

- rychlost deformace s časem klesá
- během zkoušky se zvětšuje průřez tělesa
- odpadá terciální tečení a lom (destrukce)

ZÁVISLOST RYCHLOSTI DEFORMACE NA T, σ

$$\dot{\epsilon} = d\epsilon/dt = A \cdot \sigma^n \cdot \exp[-E^*/RT]$$

⋮   ⋮

$$\ln \dot{\epsilon} = -E^*/RT + n \cdot \ln \sigma + \ln A$$

A ... konstanta zahrnující vliv struktury materiálu
n ... napěťový koeficient
E* ... zdánlivá aktivační energie procesu tečení

TEORETICKY STAČÍ

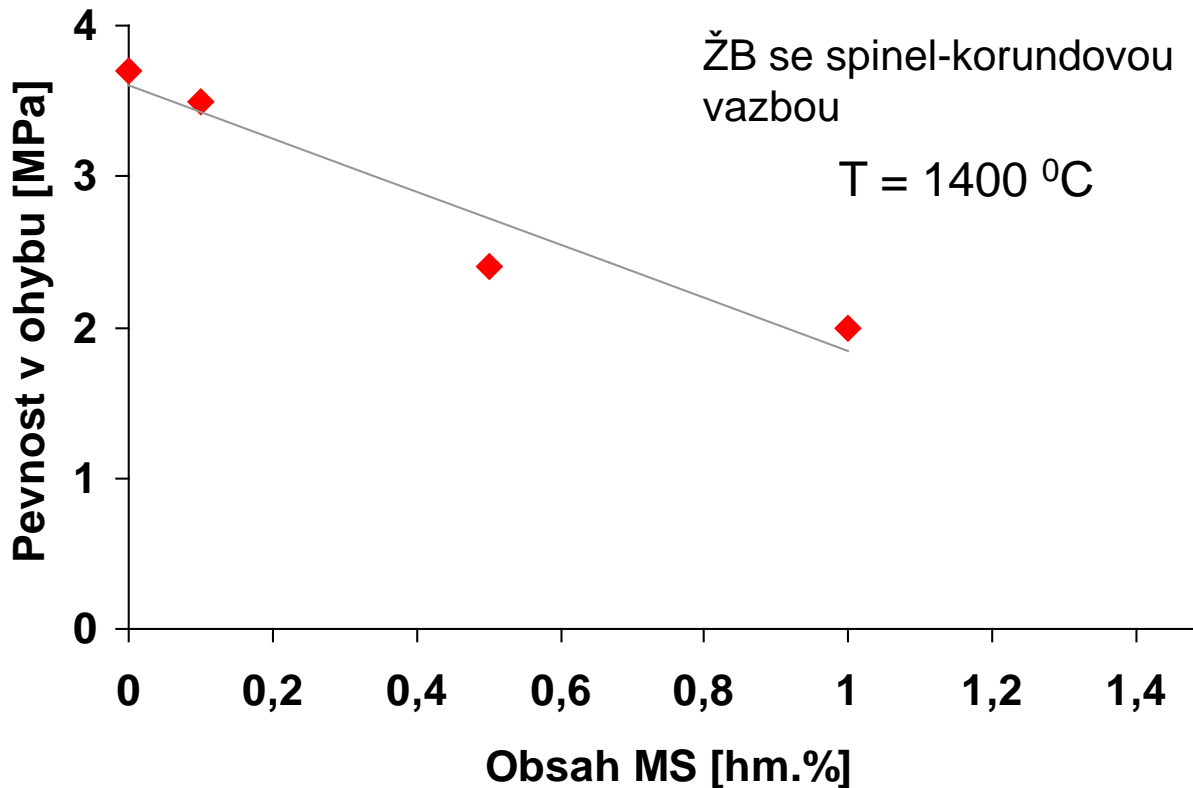
min. 3 izotermní zkoušky tečení
provedené při různých T, σ

nebo min. 3 zkoušky provedené při
různých rychlostech vzestupu T

$$\dot{\epsilon} = d\epsilon/dt = d\epsilon/dT \cdot dT/dt = A \cdot \sigma^n \cdot \exp[-E^*/RT]$$

ZÁVISLOST PEVNOSTI V OHYBU (HMOR) LCC

V ZÁVISLOSTI NA OBSAHU MIKROSILIKY (MS)

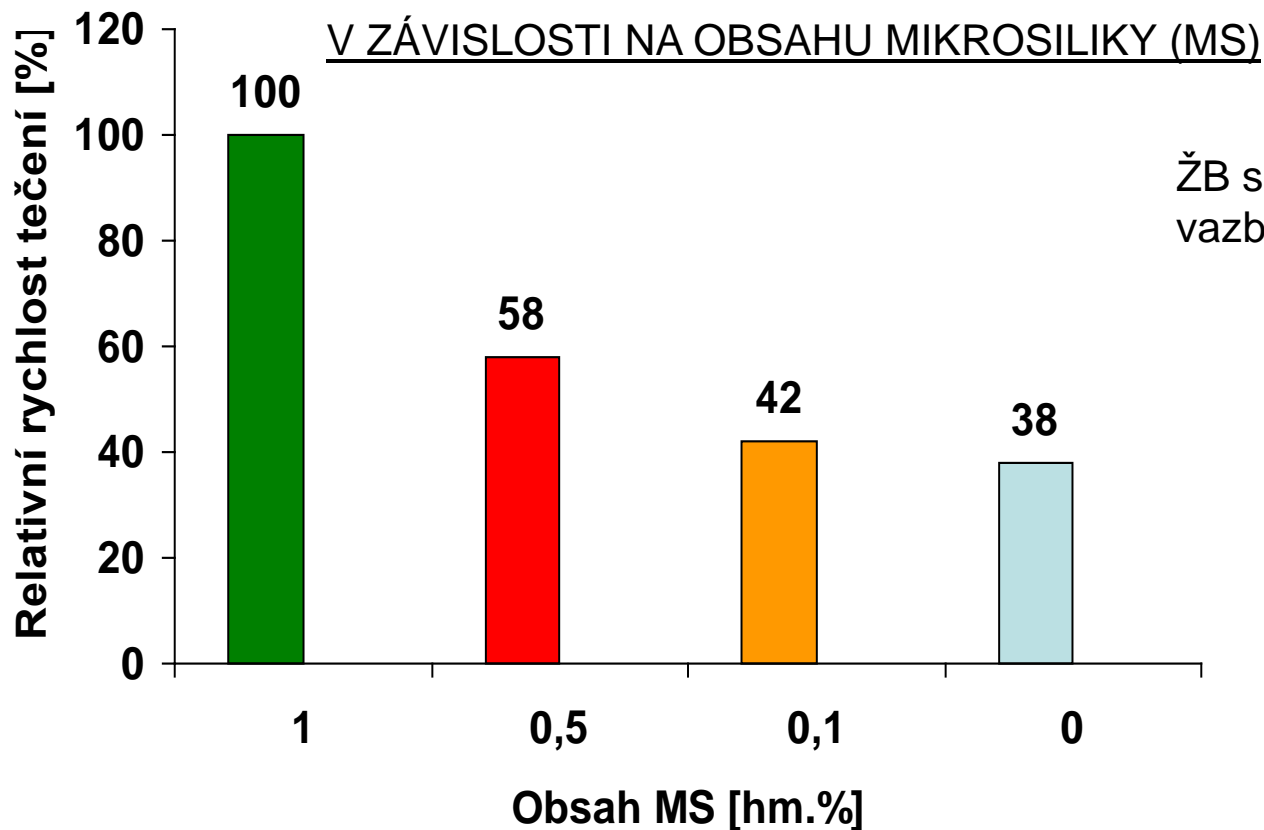

*ZÁVISLOST
DEFORMACE
VZORKŮ NA T*

$\sigma = 0,1 \text{ MPa}$

MS [hm.%]	T_v [°C]
0	1400
0,1	1380
0,5	1350
1	1325

RYCHLOST TEČENÍ V USTÁLENÉ OBLASTI

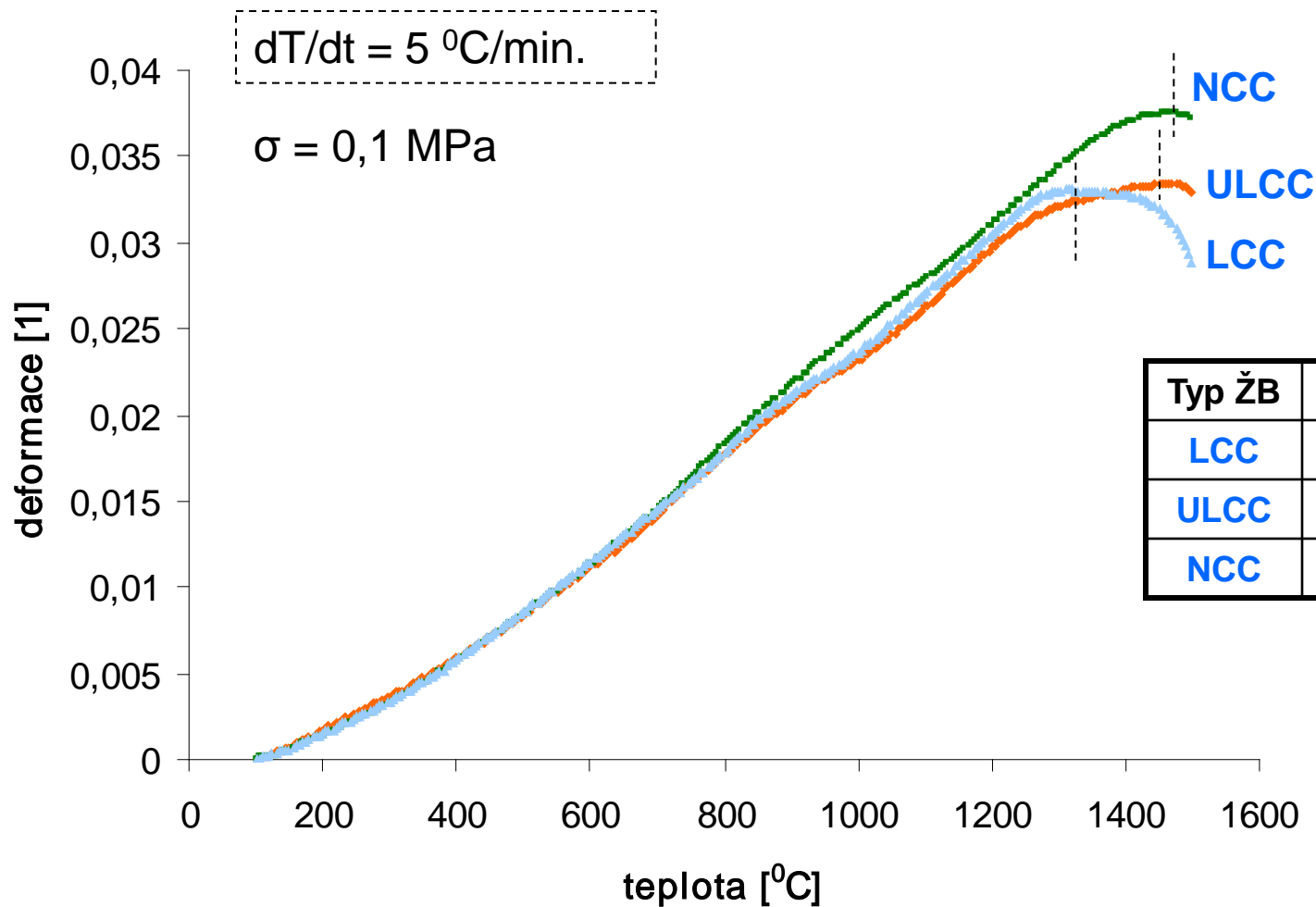

ŽB se spinel-korundovou vazbou

$T = 1400^{\circ}\text{C}$

$\sigma = 0,1 \text{ MPa}$

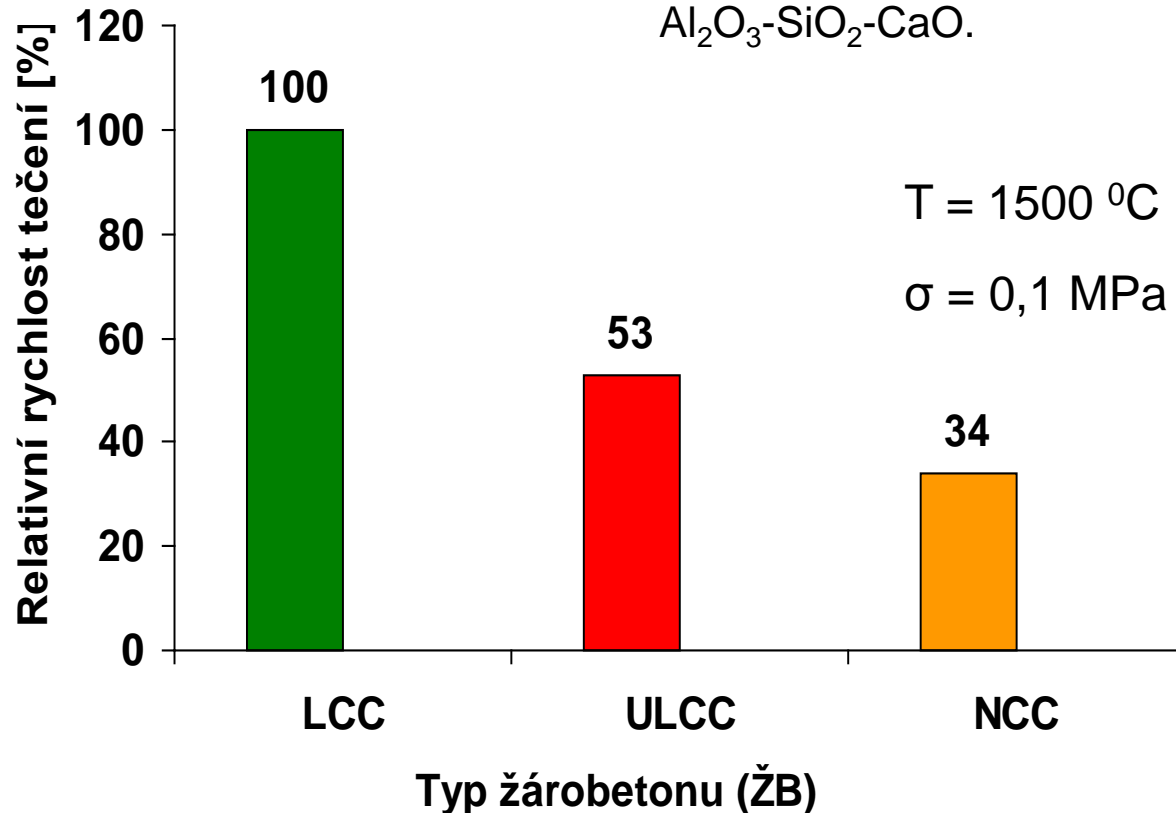
ZÁVISLOST DEFORMACE VZORKŮ NA T

SROVNÁNÍ STŘEDNÍ RYCHLOSTI DEFORMACE VZORKŮ PRO $T=1500^{\circ}\text{C}$

Vysvětlení poklesu TM parametrů s rostoucím množstvím cementu (CaO):

1. Cement obsahuje CaO a vzniká tavenina, jejíž množství je úměrné obsaženému cementu.
2. S rostoucím množstvím CaO se zmenšuje poměr SiO_2/CaO a výrazně klesá viskozita taveniny v systému $\text{Al}_2\text{O}_3\text{-SiO}_2\text{-CaO}$.

ZÁVĚR

1. Jeden ze směrů dalšího zaměření vývoje ŽB je optimalizace vlastností SFC
2. Postupný přechod na měření a sledování vlastností ŽB za vysokých teplot
3. V oblasti elastického chování budou preferovány pevnostní charakteristiky a měřena pevnost v ohybu při zvýšených teplotách, ČSN EN 993-7
4. V oblasti plasticko-elastického chování budou preferovány normové zkoušky únosnost v žáru, ČSN EN 993-8
5. Dále budou v oblasti plasticko-elastického chování preferovány zkoušky tečení (deformace v závislosti na čase a na teplotě), ČSN EN 993-9
6. V laboratoři ÚSK je sledováno tečení v trojbodovém ohybu

ZÁVĚR

1. Jeden ze směrů dalšího zaměření vývoje ŽB je optimalizace vlastností SFC
2. Postupný přechod na měření a sledování vlastností ŽB za vysokých teplot
3. V oblasti elastického chování budou preferovány pevnostní charakteristiky a měřena pevnost v ohybu při zvýšených teplotách, ČSN EN 993-7
4. V oblasti plasticko-elastického chování budou preferovány normové zkoušky únosnost v žáru, ČSN EN 993-8
5. Dále budou v oblasti plasticko-elastického chování preferovány zkoušky tečení (deformace v závislosti na čase a na teplotě), ČSN EN 993-9
6. V laboratoři ÚSK je sledováno tečení v trojbodovém ohybu

Děkuji za pozornost.